

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

598 פפסן ויפאל תשפ"א י"ב אלול 5788
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

הנושא: חידושים לפרשת וישלח

ובדרשות חת"ס (דף טז) הביא רמז לכך, בנוסח על הניסים: ר'ב את ריבם ד'נת את דינם נ'קמת את נקמתם. ר"ת נדר. רומז לנדר שנדר יעקב והאבן הזאת יהיה וגו', ויצק עליה שמן, וכן בחזרתו לבית אל, והיינו פכים קטנים ששכח יעקב.

וז"ל השפתי כהן פרשת וישלח: "ויותר יעקב לבדו". אמרו רז"ל (מובא בדעת זקנים) אל תיקרי לבדו אלא לכדו. ומאין בא לו זה הכד? כשיעקב שם האבנים מראשותיו והשכים בבוקר ומצאן אבן אחת ונתבצר לו כד של שמן ויצק על ראשה וחזר הכד ונתמלא, אז ידע יעקב שהוא מזומן לברכה, ואמר אין זה ראוי להניחו כאן, והוא השמן שנמשחו ממנו המשכן וכל כליו, והמזבח, ואהרן ובניו, והמלכים. ועדיין כולו קיים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (הוריות יא:): זה לי לדורותיכם. והוא כד השמן של הצרפית שאמר לה אליהו כד השמן לא תכלה, והוא אסוך שמן של אשת עובדיה. כשראה יעקב שכל כך ניסים עתיד להיות בו סכן עצמו והביאו. כן מצאתי. ע"כ.

על פי זה יש לתת טעם למה שכתב המגן אברהם (תחילת הלכות חנוכה סימן תר"ע), נוהגין הנערים העניים לסבב בחנוכה על הפתחים ובספר חנוכה הבית כתב טעם לזה. עכ"ל.

ונראה לומר, מכיון שמצות חנוכה הגיע על ידי יעקב אבינו שחזר עבור פכים קטנים, והתברר כי 'צדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם', ממילא כשיבוא עני ויבקש צדקה, ימנע מלתת מחמת שחביב עליו ממונו יותר מגופו, לכך נהגו לתת צדקה לעניים בחנוכה, כדי ללמד, שכל הענין שיהיה חביב עליו ממונו יותר מגופו זהו רק בינו לבין בוראו, אולם כלפי אחרים ודאי שעליו לוותר על ממונו ולתת לזולתו.

וזהו 'אין בן דוד בא, עד שתכלה פרוטה מן הכיס' (סנהדרין זא.), היינו שיתן כל מה שיש לו לחברו. וכפי שמצינו הנהגה זו אצל צדיקים שלא היו עולים על מיטתם אם היה כסף בכיסם, אלא את כל כספם היו מחלקים לעניים.

ואומרים בדרך רמז, כי שם החודש "כסלו", מלשון כיס לב, רומז שבעלי הכיס, כלומר העשירים, צריכים שיהיו גם בעלי לב שיתנו ממונם לעניים.

***

"ויקחם ויעברם את הנחל ויעבר את אשר לו ויותר יעקב לבדו"

בזוה"ק (פר' תזריע דף מה.) מובא: מדוע רצה יעקב להעבירם בנחל בלילה, אלא ראה את המקטרג הולך בין המחנות שלו, אמר אעביר אותם לצד השני של הנהר אולי לא ימצא ערבוביא. מה ראה? ראה שלהבת אש לוחטת, הולכת וטסה בין מחנותיו. אמר יעקב, מוטב לנסע מכאן, והנהר מפסיק בינינו, ולא תמצא ערבוביה.

מצינו בזוהר הקדוש (פרשת ויקהל דף קצו:) שמביא, שבשעה שמוציאים את המת מביתו לבית הקברות, מלאך המות נמצא בין הנשים, כי כך דרכו מיום שפיתה את חוה שבשבילה נגרם מיתה לעולם. ולכן יש לו רשות להמית את האנשים קודם זמנם. וכתב בספר דמשק אליעזר, מטעם זה יש למנוע מנשים ללכת ללוות את המת.

עד שרבי אלעזר אומר לאביו רבי שמעון, שאולי עדיף להימנע ולא ללוות את המת כדי שלא יתחייב בנפשו?

השיב לו רבי שמעון: לא, כי האדם ששומר את עצמו זוכה לאריכות ימים וכל שכן שיזכה לעלמא דאתי.

וכתב בשולחן ערוך הרב (הלכות שמירת הגוף סעיף י') ואם פגע מה תקנתו? ידלג ממקומו ארבע אמות, ואם יש נהר יעבירנו.

ומבואר, כי שכעובר מעל נהר, אין בכח מלאך המות לעברו יחד עמו וניצל. ויש להביא מקור לזה מדברי הזוהר הקדוש בעניינו של יעקב אבינו שעבר מטעם זה את הנהר.

***

הגמרא במסכת חולין (צא.) אומרת על הפסוק: "ויותר יעקב לבדו", אמר רבי אלעזר: שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל.

ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק כ"א, סימן י"ז) הביא מספה"ק בשם מדרש: כשחזר יעקב על פכים קטנים אמר לו הקב"ה, אתה מסרת נפשך בשביל פכים קטנים, חייך אני משלם לבניך ויחיעשה להם נס גדול בימי החשמונאים ע"י פכים קטנים.

וַיִּלְךָ שָׁם בְּלִילָה הַהוּא וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְּיָדוֹ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אֲחִיו, עֲזִים מְאֹתִים וְתִשְׁיִים עֶשְׂרִים רְחֵלִים מְאֹתִים וְאַיִלִים עֶשְׂרִים, גְּמָלִים מִיִּנְיֻקוֹת וּבְגִינָהּם שְׁלֹשִׁים פְּרוֹת אֲרָבָעִים וּפְרִים עֶשְׂרֵה אֲתַנְתָּ עֶשְׂרִים וְעִירָם עֶשְׂרֵה. (לב, יג-יט)

מדוע בחר יעקב דווקא כמויות אלו כדי לשלוח לעשו?

שמעתי לבאר, יעקב כידוע נעדר מבית הוריו כ"ב שנים ולא קיים כל אותן שנים מצוות כיבוד אב ואם, לעומת זאת עשו נותר כל אותן שנים עם הוריו וקיים מצווה זו. לו היה יעקב נשאר אף הוא בבית היתה המצווה מתחלקת בין שניהם ונחשב היה הדבר כאילו כיבדו יעקב 11 שנים ועשו 11 שנים, לפיכך ביקש יעקב לשלם לעשו שכר 11 שנים בהן כיבד עשו את הוריו ולא הוא עצמו.

הבה נחשב מהו ערכן של שנות עבודה?

הגמרא במסכת סנהדרין (צא) מביאה: 'שוב פעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון. אמרו לו: הרי הוא אומר "וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום". תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו. אמר גביהא בן פסיסא לחכמים: תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס, אם ינצחוני אמרו להם: הדיוט שבנו נצחתם, ואם אני אנצח אותם אמרו להם: תורת משה רבינו נצחתכם. נתנו לו רשות והלך ודן עמהן. אמר להן: מהיכן אתם מביאים ראייה? אמרו לו: מן התורה. אמר להם: אף אני לא אביא לכם ראייה אלא מן התורה, שנאמר "ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה", תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא ששיעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה. אמר להם אלכסנדרוס מוקדון: החזירו לו תשובה. אמרו לו: תנו לנו זמן שלשה ימים. נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה, מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות וברחו. ואותה שנה שביעית היתה.

ובמגילת תענית (פרק ג') יש תוספת לדברי הגמרא ומבואר שם כי גביהא בן פסיסא תבע מהמצרים שכר עבודה על פי חישוב של סלע ליום עבודה.

על פי המבואר בספר הקנה, יש לחשב שנה כ-360 יום, נמצא כי שכר עבודה של שנה הוא 360 סלעים. ממילא שכר עבודה של י"א שנה הוא 3960 סלעים. וכך צריך יעקב אבינו לשלם לעשו הרשע.

ומעתה יש לחשב: במסכת מנחות (קז:) מובא, כי האומר הרי עלי שור, יביא הוא ונסכיו במנה. היינו שוויו של שור (ופרה כמותו) הוא מנה שהם 25 סלעים. האומר 'הרי עלי כבש' יביא הוא ונסכיו בסלע. הרי ששוויו של כבש הוא סלע. במסכת כריתות (י:) מובא "מְדַאֵל שְׁתֵי סִלְעִים פְּבֶשׂ בְּסִלְעַ", נמצא ששווי האיל הוא 2 סלעים.

במסכת סנהדרין (לג.) מסופר, כי כאשר הטריף רבי טרפון, פרה שלא כדין הוא אמר על עצמו: "הלכה חמורך טרפון". היינו, שעליו לתת את חמורו בתמורה לפרה שהטריף, הרי ששויו של החמור כשויו של הפרה. כך גם משמע מדברי הגמרא העוסקת ב"מחליף פרה בחמור" שערכם שווה. נמצא כי החמור שוה 25 סלעים.

במסכת בבא מציעא (פ.) מובא, כי משאו של הגמל כפול מזה של הפרה, ואם כך גם ערכו של הגמל כפול מערכה של הפרה

ואם ערכה של פרה הוא 25 סלעים הרי שערכו של גמל הוא 50 סלעים.

ועתה נחשב: עיזים תיישים ורחלים ששלח יעקב מנו 420, ערכו של כל אחד הוא סלע, בסך הכל 420 סלעים. אילים 20 שערכו של כל אחד 2 סלעים וסך הכל 40 סלעים. 30 גמלים שערכו של כל אחד 50 סלעים ובסך הכל 1500 סלעים, פרות פרים אתונות ועיירים שערכם שווה - 25 סלעים כל אחד, מנו בסך הכל 80 הרי שערכם הכולל אלפיים סלעים.

אם נצרף את כולם יחדיו נקבל את הסכום של 3960 סלעים, בדיוק הסכום אותו ביקש לשלם יעקב לעשו חלף השנים בהן נבצר ממנו לכבד את הוריו!

כ"ג כסלו:

בקונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה מתוך כתב יד ישן מובא: ולכן הזהיר בנרות חנוכה צריך להקדים שני ימים קודם לתקן הנרות ולהזמין שמן זית להדלקה, ולהעלות מ"ה פתילות, ל"ו פתילות לנרות מצוה ושמונה פתילות של חול לשמונה לילות אחד בכל לילה, כשתצרף חשבון השמונה פתילות עם הל"ו נרות יעלו מ"ד כחשבון ד"ם, והכוונה שהזהיר בהם ינצל מדם, ושישוב ה' מחרון אפו ויעמד מכסא דין לכסא רחמים. (ובסופו כתב: אלו הן דברי אליהו הנביא זכור לטוב שמסר לרבינו יצחק סגי נהור בנו של הראב"ד ז"ל).

כ"ד כסלו:

יום פטירתו של הרה"ק השדי חמד זיע"א. מרן זיע"א הבטיח בצוואתו בזה הלשון "שמי שיכבדהו במותו וילמד פרק מספרו שדי חמד או משנה או זה"ק לע"נ רבי חיים חזקיהו (מדיני) בן כאלו וידא [כאלו] (שם אביו) וידא (שם אמו) והוא חסד של אמת, ונאמן בעל הגמול לשלם להם שכר טוב בעוה"ז ובעולם שכולו טוב" ובמקום אחר כתב שמי שיעשה כך "ואני תפלה לנורא עלילה שיעלה זכרונם לפניו ית' שמו להטיב לכם למען ירבו - ימיכם וימי בניכם בשמחה ובששון בהשקט ובשלחה".

הכנה לחנוכה:

כתב בספר באר משה: כפי שהאדם עושה הכנה מקודם חנוכה לקבל הקדושה המתגלה עתה, כה וכפיהו יהיה השראת השכינה הקדשה עליו, וזהו חני"ו כ"ה, שחניית והשראת השכינה הקדושה שנקראת כה, יהיה לערך ההכנה של האדם, וכה תהיה השראת השכינה עליו, אם מעט ואם הרבה.

בספ"ק תפארת שלמה (פרשת ויגש) כתב בענין מעלת ההכנה למצוה, והוסיף שענין יום הראשון של חנוכה הוא ההכנה למצוה. וז"ל: אמנם נקדים מאמרם ז"ל בגמרא (ביצה ב:): "הכנה דאורייתא", ומוכח לה רבה מקרא (בשלח ט"ו, ה') "והכינו את אשר יביאו". לבאר הענין, הנה בכל מצוה או תורה ותפלה צריך האדם להקדים לו הכנה את אשר יבוא לפני המלך. כי הנה בכל דבר מצוה הוא נמשך ובא לו לאדם קדושה יתירה מעשיית המצוה כמ"ש "אשר קדשנו במצוותיו", לכן יתכן לפנות לבבו ולטהר נפשו לקודם כל דבר ולהכין את עצמו להעשות כלי להשראת הקדושה מן המצוה אחר כך. וכמו שאמרו (סוף עוקצין) "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל, אלא השלום". רצונו לומר, לעשות עצמו שלם וכלי להחזיק ברכה, כי באם לא כן לא עשה כלום. נמצא כי ענין ההכנה הוא כלי המחזיק המצוה ושייך להמצוה. וז"ש כי ההכנה דאורייתא כמו המצוה דאורייתא וכו'. ויען כי ההכנה הוא יד המחזיק להמצוה והתחלה אליה, הנה כמוה תחשב אף היא כי על ידי התחלה היא הכל, כי באם יעשה האדם בעצמו הכנה כראוי לא ימוט ממנו בעל כרחו עשיית המצוה כדת והיא הנותנת כח ועזוז לאדם ומעוררת אותו בקיום המצוה לבל יתירשל ממנה. וזהו היה הענין בנס חנוכה שהקשו הראשונים למה תיקנו ח' ימים הלא על יום הראשון היה להם שמן. אכן יען כי ביום הראשון עשו בעצמם הכנה והכלי להחזיק הברכה הבאה להם וההכנה היא עיקר קיום המצוה, לכן גם יום הראשון לנס יחשב גם הוא.

האמרי אמת מגור זי"ע שמח על כל שידוך שנעשה סמוך לחנוכה, כיון שהיוונים רצו לבטל זאת, והתיקון לזה הוא אדרבה בריבוי של שידוכין ונישואין.